

Aksjologia prawa cywilnego i cywilnoprawna ochrona dóbr

Przedmowa

W dniach 24 i 25.9.2018 r. odbył się w Krakowie VII Ogólnopolski Zjazd Cywilistów. Oddawana obecnie do rąk Czytelników publikacja stanowi zbiór artykułów opartych w części na referatach wygłoszonych w trakcie Zjazdu, zaś w części na opracowaniach nadesłanych przez jego uczestników. Składają się one na trzy części monografii: część pierwszą – o aksjologii prawa cywilnego, część drugą – o prawach podmiotowych i cywilnoprawnej ochronie dóbr oraz część trzecią – o stosunkach cywilnoprawnych.

Treść monografii nawiązuje do tematyki przewodniej Zjazdu Cywilistów w Krakowie, poświęconego współczesnym problemom prawa cywilnego – aksjologii, konstrukcjom prawnym i dobrom chronionym w prawie cywilnym. Taki wybór tematów – będący wynikiem dyskusji wśród członków Komitetu Naukowego Zjazdu¹ – wynikał z jednej strony z charakteru Zjazdu jako wydarzenia o szczególnym znaczeniu dla wszystkich osób zajmujących się naukowo i praktycznie prawem cywilnym, a z drugiej – z potrzeby zwrócenia uwagi na podstawowe zagadnienia prawa cywilnego, które nie zawsze w toku dyskusji naukowych i sporów sądowych są dostrzegane przez ich uczestników.

Niestety coraz częściej rozważając różne problemy pojawiające się w praktyce stosowania przepisów prawa cywilnego, zapomina się o aksjologii leżącej u podstaw zarówno regulacji prawnych normujących tę gałąź prawa, jak i konstrukcji prawnych stworzonych przez prawników niekiedy od czasów prawa rzymskiego. Aksjologia przesądza także o zakresie i sposobie ochrony różnych dóbr i interesów podmiotów prawa cywilnego. Wydaje się, że zbyt

---

¹ W skład Komitetu Naukowego VII Zjazdu Cywilistów w Krakowie wchodził: prof. dr hab. *Ewa Bagińska*, prof. dr hab. *Wojciech Kocot*, dr hab. *Parwel Książak*, prof. UŁ, dr hab. *Zbigniew Kuniewicz*, prof. US, prof. dr hab. *Piotr Machnikowski*, prof. dr hab. *Mirosław Nazar*, prof. dr hab. *Jerzy Pisuliński* (przewodniczący), prof. dr hab. *Wojciech Popiołek*, prof. dr hab. *Adam Olejniczak*, dr hab. *Roman Trzaskowski*, prof. dr hab. *Fryderyk Zoll*.

często dokonując wykładni przepisów prawa cywilnego, poprzestaje się na wykładni jedynie językowej, bez należytego uwzględnienia wartości i celów, które przyświecały twórcom określonych regulacji. Dzieje się tak mimo licznych wadliwości procesu legislacyjnego i coraz słabszej jakości stanowionego prawa. Bez uwzględnienia celu przepisów i aksjologii prawa cywilnego wykładnia przepisów prowadzić może do rozstrzygnięć niesprawiedliwych w społecznym odbiorze, w szczególności w razie kolizji między poszczególnymi regulacjami. Właściwe wyważenie interesów stron stosunków cywilnoprawnych nie może być wynikiem jedynie wykładni językowej właściwych przepisów. Powinno mieć na uwadze także przyjęte w nauce prawa cywilnego konstrukcje prawne oraz wspomnianą już aksjologię. Nieuwzględnienie aksjologii prawa cywilnego przyczynia się także do nadużywania niektórych instytucji prawa cywilnego.

Innym mankamentem występującym w toku stosowania przepisów prawa cywilnego jest odchodzenie od przyjętych podstawowych konstrukcji, na których opierają się różne instytucje prawne. Centralne miejsce wśród konstrukcji prawa cywilnego zajmuje koncepcja prawa podmiotowego. Koncepcja praw podmiotowych w dalszym ciągu wydaje się użyteczna dla opisu sytuacji prawnej podmiotów prawa cywilnego. Coraz silniej oddziałują na nie regulacje dotyczące praw człowieka: z jednej strony nadając prawom podmiotowym nową treść, z drugiej zaś strony nakładając ograniczenia w ich wykonywaniu ze względu na kolizję z innymi prawami.

Inną konstrukcją w prawie cywilnym, która ulega w ostatnich czasach ewolucji, także pod wpływem przepisów Konstytucji o prawach i wolnościach obywatelskich oraz regulacji konwencyjnych o ochronie praw człowieka, jest koncepcja dóbr osobistych. Katalog dóbr osobistych, przykładowo wymienionych w art. 23 KC, jest stale rozszerzany. Praktyka ostatnich lat wydaje się odchodzić jednak od przyjmowanych dotąd definicji dóbr osobistych i próbuje w ten sposób nadawać nową treść uznanym już dobrom osobistym (np. przyjmując, że prawo do prywatności obejmuje również prawo do dysponowania swoimi danymi osobowymi, jak w wyr. SN z 24.6.2014 r., I CSK 532/13², czy że wolność człowieka obejmuje również prawo decydowania o posiadaniu dziecka, jak w wyr. SN z 21.11.2003 r., V CK 16/03³) lub tworzyć nowe dobra osobiste, czasami mimo wcześniejszego poglądu negującego istnienie takich dóbr. Przykładem takiej kreacji może być orzecznictwo traktujące więzi rodzinne jako dobro osobiste, podlegające ochronie na podstawie art. 23 i 24 w zw. z art. 448 KC. Prowadzi to do rozbieżności w praktyce sądowej, a skutkiem tego do niepewności prawa. Dowodem tego może być sytuacja powstała po niedawnej uchw. SN(7) Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw

---

² OSNC 2015, Nr 5, poz. 61.

³ OSNC 2004, Nr 6, poz. 104.

Publicznych z 22.10.2019 r., I NSNZP 2/19⁴, w której uznano, że naruszenie więzi rodzinnych nie uzasadnia zadośćuczynienia dla najbliższych członków rodziny poszkodowanego, który doznał ciężkiego i trwałego rozstroju zdrowia na skutek czynu niedozwolonego. Uchwała ta stoi w opozycji do utrwalonej linii orzecznictwa sądów cywilnych, potwierdzonej post. SN(7) Izby Cywilnej z 27.6.2014 r., III CZP 2/14⁵, oraz trzema uchw. SN(7) Izby Cywilnej z 27.3.2018 r. w sprawach III CZP 36/17⁶, III CZP 60/17⁷ oraz III CZP 69/17⁸, uznającej więzi rodzinne za dobro osobiste, których naruszenie czynem niedozwolonym uzasadnia przyznanie na podstawie art. 448 KC zadośćuczynienia osobom bliskim bezpośrednio poszkodowanego, który zmarł lub doznał ciężkiego i trwałego uszczerbku na zdrowiu. Sprzeczność między kilkoma uchwałami powiększonych składów SN, który jest organem powołanym *verba legis* do zapewnienia jednolitości orzecznictwa sądów⁹, tylko potęguje tę niepewność prawa.

Rozwój nowych technologii, zwłaszcza technologii informatycznych, rodzi wreszcie wiele nowych pytań dotyczących stosunków prawnych mających za przedmiot tzw. treści cyfrowe. Znaczenie tych stosunków stale wzrasta, stanowiąc wyzwanie dla dogmatyki prawa cywilnego i praktyki, która próbuje dokonywać kwalifikacji tych stosunków w celu ustalenia ich reżimu prawnego. Zadań tych nie ułatwia ani szybkie tempo rozwoju nowych technologii ani duży stopień skomplikowania technicznego zjawisk określaných jako treści cyfrowe, powodujący, że prawnicy nierzadko nie są w stanie samodzielnie poradzić sobie z analizą właściwości tych treści, a to dodatkowo utrudnia wskazanie reżimu prawnego, któremu powinny one podlegać.

Postęp technologiczny wkraczający w każdą właściwie dziedzinę życia ludzkiego rodzi także dalsze problemy w dziedzinie prawa cywilnego i cywilnoprawnej ochrony dóbr, czego najlepszym przykładem są dylematy związane z ingerencjami w ludzki organizm i naturę ludzkiej prokreacji.

Tym wszystkim różnorodnym wyzwaniom, przed którymi staje doktryna prawa cywilnego, poświęcone są publikacje zamieszczone w niniejszej monografii. Redaktorzy dziękują wszystkim autorom za nadesłane teksty, zaś członkom Komitetu Naukowego Zjazdu za sporządzenie ich recenzji i cenne wskazówki, które przyczyniły się do podniesienia poziomu naukowego i merytorycznej wartości publikowanych opracowań.

---

⁴ Legalis.

⁵ OSNC 2014, Nr 12, poz. 124.

⁶ OSNC 2018, Nr 11, poz. 103.

⁷ OSNC 2018, Nr 9, poz. 83.

⁸ OSNC 2018, Nr 11, poz. 104.

⁹ Zob. art. 1 ust. 1 pkt 1 ustawy z 8.12.2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 825).

W imieniu autorów i redaktorów podziękowania należą się również Wydawnictwu C.H. Beck za podjęcie się publikacji monografii, a redaktorom wydawniczym paniom *J. Ziemieckiej* i *K. Gierłowskiej* za trud włożony w opracowanie i przygotowanie publikacji do druku.

Kraków, 13.11.2019 r.

prof. dr hab. *Jerzy Pisuliński*, dr *Julita Zawadzka*

Artykuły zgłoszone do publikacji w niniejszej monografii zostały poddane anonimowemu procesowi recenzyjnemu przez członków Komitetu Naukowego VII Ogólnopolskiego Zjazdu Cywilistów w Krakowie.

[Przejdź do księgarni →](#)

ksiegarnia.beck.pl